

УДК 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА

Књ. LXVI-LXVII

2019-2020

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА
ЗМАЈ ЈОВИНА 1, БЕОГРАД

ЗА ИЗДАВАЧА
Јелена Медаковић

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР
Ана Столић, Весна Бикић, Жанета Ђукић Перишић, Јелена Медаковић,
Александар Кадијевић, Александар Фотић, Предраг Марковић, Милош Спасић

УРЕДНИК
Милош Спасић

СЕКРЕТАР УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА
Бодин Јовановић

UDK 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

ANNUAL OF THE CITY OF BELGRADE

VOL. LXVI-LXVII

2019-2020

BELGRADE CITY MUSEUM
NO. 1 ZMAJ JOVINA, BELGRADE

FOR THE PUBLISHER

Jelena Medaković

EDITORIAL BOARD

Ana Stolić, Vesna Bikić, Žaneta Đukić Perišić, Jelena Medaković,
Aleksandar Kadijević, Aleksandar Fotić, Predrag Marković, Miloš Spasić

EDITOR-IN-CHIEF

Miloš Spasić

SECRETARY OF THE EDITORIAL BOARD

Bodin Jovanović

САДРЖАЈ / CONTENTS

Исидора С. Савић

КОСОВКА ДЕВОЈКА УРОША ПРЕДИЋА:

ЕПСКО, МИТСКО И ИСТОРИЈСКО.....11

Isidora Savić

KOSOVO MAIDEN – MAIDEN OF THE BLACKBIRD FIELD (KOSOVKA

DEVOJKA) BY UROŠ PREDIĆ: THE EPIC, THE MYTHICAL AND THE

HISTORICAL.....28

Миланка М. Тодић

КОЛАЖИ МАРКА РИСТИЋА У НАДРЕАЛИСТИЧКОМ ПАПИРНОМ

ФИЛМУ АЛЕКСАНДРА ВУЧА *ЉУСКАРИ НА ПРСИМА*.....29

Milanka M. Todić

THE COLLAGES OF MARKO RISTIĆ IN THE SURREALISTIC PAPER FILM

CRUSTACEANS ON THE CHEST (LJUSKARI NA PRSIMA) BY ALEKSANDAR

VUČO.....56

Предраг Љ. Ђидић

ЗАУСТАВЉЕНО КРЕТАЊЕ: *ХЕРОЈ* МАРИНЕ АБРАМОВИЋ.....57

Predrag Lj. Đidić

HALTED MOTION: *HERO* BY MARINA ABRAMOVIĆ.....64

Зорица М. Атић, Драгана Д. Стојић и Милош П. Спасић

ЛЕГАТ ДР АЛЕКСАНДРА Ћ. КОСТИЋА У ГРОЦКОЈ.....65

Zorica M. Atić, Dragana D. Stojić and Miloš P. Spasić

LEGACY OF ALEKSANDAR Đ. KOSTIĆ IN GROCKA.....87

Владимир М. Мацура, Миодраг К. Ференчак, Мирјана С. Гвоздић и Весна В. Томић ГЕНЕРАЛНИ ПЛАН БЕОГРАДА 2021. И ЊЕГОВЕ РЕВИЗИЈЕ: КОНТИНУИРАНО ПЛАНИРАЊЕ ГРАДА.....	89
Vladimir M. Macura, Miodrag K. Ferenčak, Mirjana S. Gvozdici i Vesna V. Tomić THE GENERAL PLAN OF BELGRADE IN 2021, AND ITS REVISIONS: THE CONTINUOUS PLANNING OF THE CITY	149
Ђурађ И. Ђурић ЗАШТИТНА ФОТОГРАМЕТРИЈА АРХЕОЛОШКИХ ОСТАТАКА: ДИГИТАЛНО ДЕПОНОВАЊЕ НА ПРИМЕРУ ПРОЈЕКТА СИНГИДУНУМ3Д.....	151
Đurađ I. Đurić PROTECTIVE PHOTOGRAMMETRY OF ARCHAEOLOGICAL REMAINS: DIGITAL DEPOSITING ON THE EXAMPLE OF THE SINGIDUNUM3D PROJECT	172
Иван Г. Келемен ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ СТАРИХ ЗАНАТА СА ПОДРУЧЈА БЕОГРАДА (10).....	175
Ivan G. Kelemen BELGRADE'S CRAFTS AND CRAFTSMEN'S BIOGRAPHIES (10)	190
Ана З. Врањеш СТВАРАЊЕ МОДЕРНОГ БЕОГРАДА: ОД 1815. ДО 1964. ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА – ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ.....	191
СКРАЋЕНИЦЕ / ABBREVIATIONS	199

Ана З. Врањеш

Музеј града Београда
Змај Јовина 1, Београд

СТВАРАЊЕ МОДЕРНОГ БЕОГРАДА: ОД 1815. ДО 1964. ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА – ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ

У новој згради Музеја града Београда, у Ресавској улици 406, од 17. априла до 2. јуна 2019. године била је приређена изложба *Стварање модерног Београда: од 1815. до 1964. из збирке Музеја града Београда*. Ауторке изложбе су мср Ангелина Банковић, виши кустос Музеја града Београда, и др Злата Вуксановић-Мацура, научни сарадник Географског института „Јован Цвијић” Српске академије наука и уметности. Изложба је резултат њиховог вишегодишњег рада и истраживања у Збирци за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда. Ова збирка је у потпуности одредила хронолошки, тематски и предметни оквир изложбе – урбанистички и архитектонски развој српске престонице од оријенталне вароши с почетка XIX века до велеграда средином XX столећа приказан је искључиво предметима који се у њој чувају. Међутим, како су ауторке нагласиле у предговору каталога, због тога поједине теме и феномени који имају значаја за сагледавање развоја Београда нису приказани јер у Збирци нема предмета који би их ваљано представили. Од скоро 17.000 предмета, колико Збирка за архитектуру и урбанизам броји, било је изложено више од 400 различитих експоната – пла-

нови, пројекти, цртежи, документи, фотографије, разгледнице, макете – пажљиво одабраних и уклопљених у више мањих тематских у оквиру три велике хронолошке целине. Иако је најстарија музеалија у Збирци писмо из 1854. године, ауторке су одлучиле да као доњу хронолошку границу поставе 1815. годину и да Београд из прве половине XIX века прикажу предметима који, иако настали годинама, па и десетлећима касније, документују изглед главног града у том периоду. Горња граница, 1964. година је последњег систематског и планираног набављања материјала за Збирку, те у њој, осим неколико изузетака, нема предмета из времена након ове године. Из тог разлога, ни изложба није могла да садржи причу о Београду после 1964. године.

Као што је речено, експонати су груписани у три хронолошке целине, које су даље подељене према темама. У саму изложбу, посетиоце су уводила три цртежа реконструкције изгледа Београда која је, посебно за ову прилику, извео архитекта Александар Станојловић. Они приказују Београд осамдесетих година XIX века, затим током тридесетих година и седме деценије XX столећа. На основу њих се

стиче јасан увид у развој и раст нашег града током приближно 150 година обухваћених овом поставком. У оквиру прве хронолошке целине, од 1815. до 1914. године, посетиоцима је био представљен оријентални Београд, као и његова постепена трансформација у престоницу најпре Кнежевине, а затим Краљевине Србије, и у европски град. Здања настала током турске власти, од којих су до данас само малобројна сачувана, приказана су предметима из друге половине XIX и из XX века. Реч је, пре свега, о фотографијама првог српског фотографа, Анастаса Јовановића, и о акварелима и цртежима његовог сина, архитекте Константина Јовановића. Уз њих, били су изложени и технички снимци других архитеката, као и фотографије и графике које су публици дочарале изглед давно изгубљеног града. Вредна пажње била је и

копија турског плана Београда у Шанцу из 1863, пошто је оригинал, чуван у Народној библиотеци, изгорео у бомбардовању 1941. године. У наставку овог дела изложбе било је илустровано формирање српске вароши од доласка кнеза Милоша Обреновића у Београд и преображај пограничног оријенталног града у модерну престоницу. Питање регулације града, његово ширење, подизање нових јавних здања, а затим и решавање комуналних питања: осветљења, саобраћаја, снабдевања водом, канализације и електрификације, представљени су фотографијама, цртежима, документима. Тако су се могле видети неке од најстаријих фотографија Београда, које су начинили, осим поменутог Анастаса Јовановића, и Милан Јовановић и И. В. Громан, као и, између осталог, План вароши Београда израђен у Канализационом

одсеку (1903), Пројекат београдске канализације израђен у Канализационом одсеку Београдске општине (1905), понуда г. Малеа из Париза за осветљење гасом (1887), Програм рада Општинске управе за 1906. и 1907. годину, Решење Грађевинског одбора којим се не дозвољава подизање зграде јер има већу висину од ширине улице (1907), фотографије првих електричних трамваја итд. Последњи, али не и најмање важан сегмент прве целине био је посвећен градитељима и архитектама који су стварали у Београду у XIX и почетком XX века. Реч је о архитектама који су у Београд долазили када у Србији још није било образованих стручњака ни студија архитектуре, потом о онима који су одлазили на школовање у иностранство и, најзад, о онима школованим у Београду. У овом сегменту поставке била су изложена сведочанства, дипломе,

укази о постављењу, цртежи и пројекти Петра Бајаловића, Николе Несторовића, Јелисавете Начић и др.

Другу хронолошку целину, омеђену крајем Првог и почетком Другог светског рата, чинили су урбанистички, регулациони и ситуациони планови, и предмети који су приказали радове на регулацији и нивелацији, канализацији, постављању уличних застора, уређењу градских паркова и видиковаца, нове мостове, стамбене и јавне зграде, становање у међуратном периоду. Посебно место припало је Генералном плану за град Београд из 1923. године. Уз њега су били изложени Генерални регулациони и Генерални ситуациони план Београда, а посетиоци су могли и да прочитају део извештаја жирија међународног урбанистичког конкурса за Генерални план Београда. У оквиру следећег тематског сегмента било

је приказано планирање и извођење разноврсних комуналних радова, виђено кроз објективе фото-репортера Александра Аце Симића и других фотографа. Наредни део посвећен је парковима и зеленим просторима међуратног Београда. Колики су значај за тадашње Београђане имали паркови, видиковци и зелене површине у ткиву града показује њихов све већи број, а на изложби група многобројних разгледница и фотографија. Међу њима се нашао и нерелизован пројекат регулације Теразијске терасе. Подизање нових мостова на Сави и Дунаву и спајање Београда с левим обалама ових река, као и дешавања уз и на њима, такође су илустровале фотографије. Нарочита пажња у другој хронолошкој целини изложбе била је поклоњена репрезентативним јавним зградама, затим контрасту између старих кућа и нових палата, као и

становању. Велики број фотографија насталих током двадесетих и тридесетих година прошлог столећа, међу којима се истичу оне Аце Симића и пуковника Јеремије Станојевића, посетиоцима је пружио увид у поменуте теме. Осим њих, део поставке о становању и стамбеном питању у сиромашнијим деловима града чиниле су макете кућа у Јатаган-мали. Супротности које су између два светска рата постојале, посебно у архитектури, понајвише су видљиве на фотографијама чији су аутори забележили постојање старих кућа у балканском стилу и до њих подигнутих палата, или пак нових вишеспратних здања и вила наспрам снимака који су овековечили рушење приземних кућа сиромашних грађана.

Трећа и последња целина, која је посетиоцима представила грађевински и архитектонски развој престонице у годинама

после Другог светског рата, тачније од ослобођења Београда 1944. до 1964. године, у фокусу је имала обнову и изградњу града, живот у њему, спорт и рекреацију, становање у старом Београду, нову архитектуру и, као посебно издвојену тему, Нови Београд. Готово сви предмети изложени у овој целини су фотографије, које су снимали фотографи попут Бранибора Дебељковића и Милоша Павловића. На њима се виде радови за време обнове зграда и поправке улица, али и радне бригаде ангажоване у том подухвату. Живот у граду био је приказан снимцима нових домова културе, биоскопа, школа и призора са београдских пијаца, а места намењена спортским активностима и рекреацији фотографијама купалишта на Сави и Ади Циганлији, Стадиона ЈНА (данас Партизана), Омладинског стадиона, Ташмајдана и Спортског центра

„Кошутњак”. У делу изложбе под називом Становање у старом Београду могле су се видети фотографије павиљона у Цвијићевој улици, колоније на Северном булевару, насеља Карабурме, Железника, нових стамбених кула на Звездари и Топчидерском брду итд. У сегменту о новој архитектури Београда груписане су фотографије значајних примера архитектуре из периода обухваћеног трећом целином: комплекс Београдског сајма, Музеј савремене уметности, Аеродром „Београд” (данас „Никола Тесла”), хотел Метропол, зграда Државног секретаријата народне одбране (Генералштаб) и др. Нови Београд је представљен панорамама и фотографијама зграда у току и након изградње. Тиме је ова целина, колико је то предметима из Збирке било омогућено, илустровала обнову и изградњу Београда у послератним годинама.

С обзиром на то да Збирка за архитектуру и урбанизам, из различитих разлога, готово не поседује музеалије настале после шездесетих година минулог века, рад на овој изложби је, како су ауторке истакле, омогућио идентификовање недостатака и одређивање будућих праваца њеног развоја. Осим тога, изложба и пратећи каталог упозорили су на значај музејских збирки и очување културне баштине, јер „без сачуваних сведочанстава о неком догађају или историјском тренутку, њега, на неки начин, као да није ни било.”¹ Зато је наратив о стварању модерног Београда, о његовим сталним преображајима и урбанистичком и архитектонском развоју, пре-

дочен овом изложбом, важан и стручњацима и љубитељима главног града, свим заинтересованим за његову историју, као и његовим становницима, посебно стога што Београд и данас пролази кроз велике архитектонске и урбанистичке промене.

На самом крају, не би требало заборавити ни пратећи програм изложбе. Током њеног трајања, једном седмично била су организована ауторска вођења кроз поставку, а стручна предавања о женама у архитектури Београда између 1900. и 1960, о Емилијану Јосимовићу, планирању и изградњи Новог Београда, заборављеним градитељима међуратног Београда држали су архитекти и историчари уметности.

1 Ангелина Банковић и Злата Вуксановић-Мацура, *Стварање модерног Београда: од 1815. до 1964. из збирке Музеја града Београда* (Београд: Музеј града Београда, 2019), 8.

Аутор фотографија: Јелена Милановић